

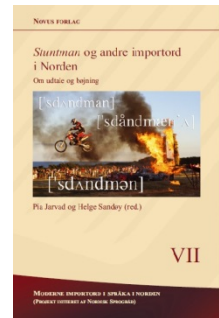
Moderne importord i språka i Norden

Titel: Tilpassing av importord i færøysk talemål

Forfatter: Helge Sandøy og Hjalmar P. Petersen

Kilde: Moderne importord i språka i Norden VII.
Stuntman og andre importord i Norden. Om udtale og bøjning,
2007, s. 53-72

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/min/issue/archive>

© Novus forlag 2007

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Tilpassing av importord i færøysk talemål

Helge Sandøy og Hjalmar P. Petersen
Universitetet i Bergen og Universität Hamburg

1. Innleiing

Språkpolitikken på Færøyanane har vore mest opptatt av påverknaden frå dansk – særleg i ordforrådet. Den engelske påverknaden på færøysk er blitt lite fokusert i faglige arbeid hittil. Tórður Jóansson (1997) har laga eit historisk oversyn over importord frå engelsk, men der blir først og fremst eldre ord frå engelsk nemnt. Jóhan Hendrik W. Poulsen (1989) omtalar den nye språkpåverknaden, men også dette arbeidet gjeld først og fremst den leksikalske importen. (Ei normeringshistorisk oversikt for færøysk finn elles ein i Jacobsen 2004.)

Ideologisk ligg konsentrasjonen på å skape avløysarord, slik at den færøyske språknemnda har naturleg nok ikkje hatt synsmåtar på uttalen eller skrivemåten av dei orda som ho prinsipielt er skeptisk til. Men i samband med utgivinga av *Donske-færøyske orðabók* (Petersen 1995a) grunn gav Hjalmar Petersen (1995b) dei prinsippa han som redaktør hadde brukt for nasjonalisert færøysk skrivemåte av ord som han meinte var etablert i færøysk. Dermed gav han desse orda ein færøysk status, og han rekna med at det fans ein etablert uttale av dei.

Færøysk har ikkje noen talestandard, og der er ingen ordbøker som oppgir ein tilrådd uttale. Talesamfunnet er derfor prega av ein god del variasjon. I skrift er det færøyske språket meir brukt i dag enn noen gong før, dvs. at det i prinsippet blir brukt på alle vanlige samfunnsområde. Men kontakten med dansk også innafor det færøyske samfunnet er så stor at færøyingar må i praksis vere tospråklige. Det er mange danskar som bur på Færøyanane, og det blir framleis brukt litt dansk i administrasjonen, ikkje minst pga. at politi og høgsterett er danske ansvarsområde. I færøysk radio blir skandinavisk sendt utan omsetting, og på fjernsynet går mange filmar med dansk teksting. På kinoen er det regelen. Færøyingane reiser også mye til Danmark. Dermed er det svært nærliggande å rekne med at ordimporten frå engelsk har skjedd via dansk. Men med tida kan sjølvstekt den importvegen ha blitt mindre dominerande ettersom færøyingane er begynt å reise meir til andre land, og ettersom dei handlar ein del direkte med land utafor Norden.

Litt direktekontakt med engelsk har det vore også i eldre tid, f.eks. på 1800-talet da færøyingane kjøpte sluppar i Storbritannia, og ein del engelske sjømannsord kom nok inn gjennom den kontakten. Under siste verdskrigen var Færøyanane okkupert av Storbritannia, som hadde ein flybase på Vágar. Etter krigen har noen engelske ord som *lorry* og *dreivari* (eng. *driver*) overlevd ei tid i det lokale talemålet, men denne påverknaden er elles knapt målbar i dag.

Å granske grundig importorda ville føresett store og lett tilgjengelige talemålskorpus. Slike fins ikkje. Derfor er lite gjort før av slike studiar; den einaste kjente frå nordisk er den som er omtalt i Sandøy (2000: 125–140), som er basert på ein spørje-

test med utvalte ord, der den fonologiske statusen åt dei undersøkte lydane blei testa med rimord. I denne granskinga av Moderne importord i språka i Norden (MIN) har ein måtta avgrense seg til ein liknande metode, altså ei spørjeliste, og her har dessutan eit mål vore å bruke mest mulig like variablar i alle språka for lettare å kunne gjennomføre ei jamføring (jf. Jarvad i innleiingskapittelet, og dessutan <http://www.moderne-importord.info/>).

2. Dei språklige variablane

2.1. Data og kategorisering

Orda som er valt som materiale til variablane i denne granskinga, er av både eldre og yngre dato. Det har vore viktig for å finne ut noe om tidsdimensjonen i tilpassinga. Men det har ikkje vore lett å finne både eldre og yngre importord på alle variablane som kunne reknas som så allmenne at dei ville vere godt kjent i alle aldersgruppene. Her kan det sjølvstakt ligge ein viss veikskap i ei slik gransking som denne, dvs. at somme ord er prega av ungdomssjargong. Når f.eks. ein informant ler litt etter at han har plassert ordet *cool* inn i setningar i tre forskjellige morfologiske former, er årsaka neppe sjølvse situasjonen med å bøye eit ord, men heller det at den vaksne informanten ikkje har brukt dette slangprega ordet aktivt før. Eine informanten spør etter at ho har fullført bøyningane: ”Brúka vit hetta orðið í Føroyum?” (= ’Brukar vi dette ordet på Færøyane?’)

Det er elles òg tydelig at fleire av orda i testen ikkje er slike informantane først kjem på. Utspørjaren må fleire gonger ty til dei færøyske avløyasarorda, som f.eks. med å forklare at ein skal bruke eit anna ord for det ein på færøysk kallar *flogfimi* (= aerobic). Det kan òg ligge ein fare i sjølvse arbeidsmåten med å konsentrere seg om bare engelske importord ved at informantane kan oppleve undersøkinga som ein test i engelsk-kunnskapar og engelsk-meistring. Eit utslag i den retninga er eit tilfelle der ein informant leitte etter eit anna ord for *arbeiði* og kom på *work* – som neppe er brukt i færøysk talemål – før han kom med *jobb*, som vi veit er ein god del brukt. Men ved at informantane skal sette orda inn i færøyske setningar, har vi metodisk prøvd å motverke denne tendensen. Og vi ser jo også tydelig at informantane gjennomgåande gir færøyske variantar. Likevel bør vi vere oppmerksame på at forma på undersøkinga kan gi fleire skåringar på engelske variantar enn det vi ville ha funne i heilt spontan tale.

I denne granskinga undersøker vi dei mest sentrale morfologiske og fonetiske variablane som avspeglar variasjon i samband med den moderne språkpåverknaden. Det aller meste av denne språkpåverknaden (87,7 %, jf. Selback 2007: 39) kjem frå engelsk, og variablane i granskinga vår tar bare opp ord frå engelsk. Variasjonen som oppstår ved denne påverknaden, står fram som alternative former som språkbukaren har å velje mellom. Sosiolingvistisk sett kan valet brukaren gjør, tolkas som utslag av både dei kollektive normene i det han opplever som sitt sosiale identifikasjonsgrunnlag, og av personlige sympatiar for eit politisk eller symbolsk innhald i dei ulike variantane. Men valet kan også tolkas som ein refleks av korleis individet oppfattar ordet innafor sitt språksystem – så lenge som han har ein intensjon om å

snakke færøysk. Den siste premissen representerer den metodiske utfordringa for spørjetesten.

Det vi her reknar som fonetiske variablar, avspeglar to problemnivå ved tilpassinga – i den grad det ikkje blir opplevd at det fins ein fullt ut etablert uttale av eit ord: På det første nivået står språkbrukaren overfor eit val mellom å bruke det engelske språket eller det færøyske språket som normgrunnlag. Valet skjer nok aller oftast ubevisst, og det kan skifte frå ord til ord. Sjølv den mest språkbevisste brukar jo ofte engelsk som ”målspråk” ved somme ord, f.eks. for å alludere til engelsk. På det andre nivået er det slik at dersom ein språkbrukar ”vel” å bruke engelsk som målspråk, vil uttalen avspegle noe om kunnskapane om og evnene i engelsk. Dersom han ”vel” å bruke færøysk, må han ”bestemme” kva færøyske lydar som skal brukas der ordet ikkje passar rett inn i færøysk. Brukaren må altså velje f.eks. kva for ein færøysk diftong som verkar som den ”rette” for noe han har hørt på engelsk. Dette valet gjeld oftast eit fonetisk val av korrespondanse mellom engelsk lyd og færøysk lyd. Men i somme tilfelle er det også eit spørsmål om halde seg til systemreglar i færøysk for korleis lydane der kan brukas. I det tradisjonelle færøyske systemet er det f.eks. ikkje noe ord som har diftongen [ɔu] framom dobbelkonsonant eller konsonantgruppe. Dermed blir det eit fonologisk val og ikkje eit fonetisk: Skal ein føye seg etter færøyske reglar for kvar den færøyske fonetisk-korresponderande diftongen kan finnas? Nedafor kjem vi nærare inn på tilfella der lydvalet også inneber slike fonologiske val.

I analysen er vi interessert i å gruppere variantane av dei enkelte variablane under kategoriane ’tilpassa’, ’nøytral’ og ’utalandsk form’. ’Tilpassa’ betyr at ordforma i uttale eller bøyning ikkje samsvarar med forma i kjeldespråket, som her altså er engelsk. Noe er gjort med ordforma slik at ho passar inn i færøysk. ’Utalandsk’ form betyr da tilsvarande at ordforma i uttale eller bøyning ikkje passar til færøysk, men derimot samsvarar med engelsk. Og ’nøytral’ vil seie at ordforma kan tolkas som lik for færøysk og engelsk, dvs. at informanten uttalar ordet likt anten han har som intensjon å snakke engelsk eller færøysk.

Denne siste definisjonen er formulerte slik fordi vi ikkje er interessert i om informanten uttalar engelsken fonetisk perfekt i ”engelske” øre, bare om uttalen er ”gangbar” engelsk i færøyske øre. Det er altså intensjon og tolking hos færøyingar vi legg vekt på når vi kategoriserer ord som nøytrale. Som eksempel på nøytral form kan vi ta ordet ’mail’. Når ein færøying uttalar det som [mɛi:l], brukar han den uttalen anten han snakkar engelsk eller færøysk. Det er ikkje noe å tilpasse i dette ordet, for det blir oppfatta som likeins. At den engelske diftongen blir uttalt trongar av engelskmenn flest, er finfonetikk som bare ekspertar hører. (Forskjellen som ligg i skriftspråket ved at engelsk har stavemåten *mail* og færøysk *meyl*, har sjølvsaugt konsekvensar for den tilsvarande kategoriseringa i parallellprosjektet om tilpassing i skrift, jf. Simonsen & Sandøy 2008, men ikkje her.)

2.2. Morfologiske variablar

Dei morfologiske variablane som ser ut til å kunne vise engelsk påverknad, hører heime i substantiva og adjektiva:

- M1. *Substantivlagjing på verb*: Her blir suffiksa *-ing* og *-ning* stilt opp mot kvarandre i testorda *downloading* og *backing*. Det heimlige færøyske suffikset er *-ing*. Men etter som ein kan tenke seg at den engelske påverknaden kjem via dansk og dansk har ein del bruk av sitt heimlege suffiks *-ning*, er det relevant å undersøke situasjonen i færøysk talemål. Forma *downloadning* viser altså ikkje engelskpåverknad, men danskpåverknad.
- M2. Den engelske *ordutgangen (suffikset) -er* kan i færøysk bli erstatta av det heimlige nomen agentis-suffikset *-ari* (opphavlig frå latin). Det har i fleirtal to aktuelle endingar i færøysk: *-ir* eller *-ar*. Dersom ordet held på den engelske utgangen *-er*, kan ein tenke seg at ei fleirtalsform med *-s* også er aktuell. Denne variabelen blir undersøkt i *hamburger-/hamburgar-*.
- M3. *Fleirtalsbøying* av substantiv utan slikt ordlagings-suffiks kan òg vise påverknad frå engelsk. Her blir engelsk *-s* testa mot heimlig *-0¹*, *-ar* eller *-ir* i orda *airbag-*, *haròdisk-*, *drink-*, *tip-*, *clue-* og *mail-*. Dessutan blir informantane spurt om bestemt form fleirtal av *ironmen*, for å undersøke om sisteleddet blir tolka som det færøyske ordet *-menn*. Da er det tale om eit *hybridlån*.
- M4. *Samsvarsbøyinga* av adjektiv kan vise litt variasjon. Her blir adjektiva *cool*, *clean* og *fancy* undersøkt i ymse posisjonar, både attributive og predikative, der færøysk grammatikk tradisjonelt krev samsvarsmarkering i både tal, kjønn og kasus, jf. *stórir/coolir menn* (nominativ flt.), *stórar/coolar konur* (nom. og akkusativ flt.), *einum stórum/coolum manni* (dativ eint.) osv.

2.3. Fonetiske variablar

Ein nærliggande hypotese om den fonetiske tilpassinga er at ein engelsk lyd blir uttalt som den nærstliggande færøyske lyden. Når denne likskapen i uttale er stor, kan tilpassinga gå automatisk. Når avstanden frå engelsk uttale er stor, blir det inga tilpassing, eller ho blir vaklande.

Færøysk har monoftong- og diftongsystemet som er vist nedafør. På grunn av noen nokså store forskjellar i realisasjonen av fonema i lang og kort posisjon blir både lang- og kortvariantane ført opp der dei er aktuelle:

Figur 1: Monoftongar i færøysk

i:/ɪ	y:/	u:/ʊ
e:/ɛ	ø:/œ	o:/ɔ
a:/		

Den lange a-en og den lange y-en er relativt nye vokalar i færøysk. Frå før fans desse lydane bare som kortvariantar av diftongar. Desse to nye langvokalane har komme inn med ein del danske og andre importord, som f.eks. *havi* 'hage', *kubanskur*

¹ -0 markerer at det ikkje er ending (null-morfem).

'kubansk' og *typa* 'type', og dei er brukt einast i importord, men i så mange at det er rettast å rekne dei med i vokalsystemet i dag.

Dei mange diftongane i færøysk ser slik ut:

Figur 2: Diftongar i færøysk

	uu:/ʏ		ui:/ʊi
ei/(ɛ)			ɔi:/ɔi
(ɛu:/œ)			ɔu:(œ)
ea:/a			
		ai:/ai	ɔa:(ɔ)

Dessutan får kort vokal + *v* diftongisk uttale framom konsonant, dvs. at ein kan rekne f.eks. *av* uttalt [au] som diftong.

Automatisk tilpassing får ein tydeligvis der engelsk har kort [æ] skriven *a*. Den blir systematisk uttalt som [a] i færøysk. Blant testord som vi har med av andre grunnar, er denne lyden aktuell i *manager*, *walkman*, *backing*, *rapp*, *badge* og *badminton*, og dei er alle konsekvent gjengitt med den færøyske vokalkvaliteten.

Den engelske vokalen [ea:] som i *airbag* liknar ved første augnekast på den færøyske diftongen. Men den færøyske er flytande/svevande slik at han har like mye klang/trykk på andre komponenten som på første. Det same gjeld også dei færøyske diftongane [uu, ɔa]; elles har dei færøyske diftongane mest klang på første komponenten, slik som dei engelske også har. Denne forskjellen i plasseringa av klangen/trykket er så avgjørande at den engelske diftongen her ikkje blir overført til den færøyske diftongen, derimot til den færøyske monoftongen [e:]. Alle informantane uttalar første stavinga i *airbag* som [e:].

Vi har undersøkt to monoftongar der vi kunne tenke oss veksling mellom færøysk og engelsk vokal:

- F1. Engelske ord med skrivemåten *u* for den trykketunge urunda bakre vokalen [ʌ] blir undersøkt i ordet *truck*. Her er det ingen monoftong i færøysk som samsvarar godt. Dei mest nærliggande bakre er [ʊ, ɔ]. Vokalen [a] samsvarar med [ʌ] ved å ha dei distinktive draga urunda og låg, men han er fremre.
- F2. Den trykklette utgangen *-on* i engelsk blir uttalt [ɒn], men kan ved import i færøysk få bokstavrett uttale, dvs. som [ɒn]. Det blir undersøkt med orda *badminton* og *common sense*. Den trykklette endinga [ɒn] fins også i færøysk som motsvar til *-in-* og *-un-* i skrift. Det vil da seie at uttalen [ɒn] i *badminton* osv. må tolkas som påverknad frå engelsk stavemåte og ikkje frå engelsk uttale.

Tre engelske diftongar blir undersøkt:

- F3. Skriven *ai* med den engelske uttalen [eɪ] finn vi i ord som *mail*. Den engelske uttalen svarar til ein færøysk diftong, men bokstavinga passar ikkje til same diftongen, for [eɪ] svarar til skriftbildet *ey* i færøysk.
- F4. Skriven *oa/ow* er uttalt som [ɔu] på engelsk, som i *toaster* og *coach* og i første-stavinga av *knowhow*. I færøysk får desse orda gjerne uttalen [ɔu], som svarar til

den heimlige uttalen av *ó*. Men dialekten på Vágar har uttalen [eu] for *ó*, ein uttale som ligg den engelske så nær at vi kan rekne han som nøytral der.

- F5. Skriven *ow* er uttalt [au] på engelsk, som i sistestavinga av *knowhow*. I færøysk svarar dette til uttalen av *av* framom konsonant i heimlige ord. Denne variabelen kan avspegle om den engelske skrivemåten med *o* verkar ”forstyrrende” på ordtilpassinga.

Dei konsonantane som blir undersøkt, er:

- F6. Engelsk versus færøysk r-uttale blir undersøkt i initial og intervokalisk posisjon i *rock*, *rap* og *aerobic*. Dessutan blir posisjonen framom konsonant og ordgrense – der r-en fins i engelsk skrivemåte, men ikkje i standarduttale – undersøkt i orda *toaster*, *charter*, *windsurfing*, *powerstyr* og *manager*.
- F7. Prevokalisk *w* på engelsk mot færøysk *v* blir undersøkt i *walkman*, *windsurfing* og *twist*.
- F8. Den engelske [θ] mot færøysk [t] blir testa i varenamnet *Thousand islands*.
- F9. Dei engelske affrikatane [tʃ, dʒ] mot færøyske [ç, ʝ] kan vi finne i *charter*, *chips* og i *image*, *manager*, *homepage*, *badge*, *jetlag*, *job*. Her blir også frikativ [ʃ, ʒ] av og til brukt i færøysk.

I *Donsk-føroysk orðabók* (Petersen 1995a) er noen av testorda våre tatt opp med færøysk skrivemåte, noe som kan tolkas som indisium på at dei er oppfatta som tilpassa: *rokkekur*, *trukkekur*, *harødiskur*, *vindsurfari*, *twist* og *burgari*. Dersom den tolkinga stemmer, skal desse åtte orda altså få høge tilpassingsprosentar i denne granskinga.

3. Spørjelista

Spørjelista blei sett opp med utgangspunkt i dei variasjonane vi fann kunne vere aktuelle i færøysk, og med støtte i den spørjelista som var laga for den danske delgranskinga. Ettersom den var utgangspunktet også for granskingane i dei andre språksamfunna, er vi sikra nokså stor likskap i metode. Den færøyske spørjelista omfatta 44 spørsmål der informantane skulle svare med ord og bøyingsformer, som passa inn i gitte setningar. I noen tilfelle fekk dei hjelp frå ei skriven ordform på ein lapp eller på tavla.

4. Informantutvalet

Dei 33 informantane i den færøyske granskinga er for det meste henta frå ymse produksjonsverksemder, men ein del også frå skolar. Dei 11 yngste informantane, som ennå ikkje har avslutta vidaregåande skole (= miðnámskúlin), har vi ikkje kunna plassere i livsstilar. Dei andre fordeler seg slik på livsstilane: to frå A, ingen frå B, fjorten frå C, og seks frå D.

5. Innsamlingsarbeidet

Hjalmar P. Petersen har utvikla spørjelista, og han gjennomførte innsamlingsarbeidet hausten 2004 og våren 2005. Han har oppsøkt informantane på arbeidsplassen og spurt dei ein og ein med å gå systematisk gjennom spørjelista. Opptaka blei gjort på minidiskar. Eit skjema om bakgrunnsopplysningar for informantane blei gjennomgått før utspørjinga.

6. Bearbeidinga av materialet

Intervjumaterialet er blitt først gjennomlytta og registrert på skjema av Hjalmar Petersen. Helge Sandøy har så lytta igjennom uavhengig ein gong, og der vi kom til ulike tolkingar, har vi begge lytta gjennom på nytt og diskutert oss fram til endelig felles tolking.

Helge Sandøy har dataregistrert materialet og gjennomført dei statistiske analysane. Han har også laga førsteutkastet til denne skriftlige drøftinga.

7. Resultat

7.1. Samla resultat for kvar språklig variabel

Nedafor blir dei samla resultatata for kvar variabel gjennomgått med merknadar til den språkstrukturelle tolkinga. I prosentutrekningane overser vi informantar som ikkje gir noen opplysning på det aktuelle spørsmålet. Skyggelegginga i tabellane markerer dei variantane som vi reknar som tilpassingsformer. Merket × viser at kategorien ikkje går inn i grunnlaget for prosentutrekninga.

7.1.1. Morfologiske variablar

M1. Nomen actionis (verbalsubstantiv). Dei færøyske nominaliseringssuffiksa er *-ing* og *-an*, jf. *bygging* og *skjipan* 'organisering, etablering'. Ingen verbalsubstantiv (dvs. substantiv som refererer til prosessen) har *-ning*, men substantiv med dette suffikset kan ha 'produkt-innhald', som ein ser av f.eks. ordet *bygningur*. Men ettersom færøyingar meistrar så godt dansk og har så tett kontakt med Danmark, kunne ein tenke seg at dei tok inn det danske suffikset i ord frå engelsk, dvs. at verba *downloada* og *hacka* kunne bli avleidd til substantiva *downloadning* og *hackning*.

Resultatet er svært eintydig: Det er fåe skåringar på det danske suffikset *-ning*, men likevel såpass – f.eks. 13 % av forma *downloadning* – at ein må seie at ei slik dansk form ikkje verkar umulig for færøyingane:

Tabell 1: Nomen actionis (M1)

<i>download-</i>		<i>back-</i>	
	%	N	
			<i>Palatal + -ing (tilpassa)</i> 28 9
<i>-ing (nøytral)</i>	84	26	<i>-ing (utalandske)</i> 53 17
<i>-ning (utalandske)</i>	13	4	<i>-ning (utalandske)</i> 9 3
<i>Begge (usikre)</i>	3	1	<i>Begge (usikre)</i> 3 1
			<i>Både -ing og pal. + -ing (usikre)</i> 6 2
<i>Ikkje svart</i>	×	2	<i>Ikkje svart</i> × 1
<i>Sum</i>	100	33	<i>Sum</i> 100 33

Det mest eintydige utslaget av integrering finn vi der den morfofonologiske regelen om palatalisering av velar framom suffikset *-ing* blir aktivert. Vi har altså 9 tilfelle av [ʰacçɪŋ] (+ 2 med både den og *-ing* utan palatalisering). Denne regelen er heilt fast i heimlige ord, og han fører til ei radikal endring av det engelske ordet. Dei 84 % som har *downloading*, held seg til færøysk morfologi, men også til engelsk, slik at resultatet i dette eine ordet ikkje gir ei eintydig tolking, forma er altså nøytral, mens 53 % på *backing* utan palatalisering fortel om ei eintydig engelsk form. Konklusjonen må derfor bli at ved dette suffikset er påverknaden stor, og han kjem mest direkte frå engelsk.

M2. *Nomen agentis*. Ingen av informantane brukar den engelske stammen *burger*. Alle har tatt i bruk det færøyske nomen agentis-suffikset *-ari*, og det får så ei av dei to alternative færøyske fleirtalsendingane *-ar* (24 inf., dvs. 73 %) og *-ir* (9 inf., dvs. 27 %). Tilpassinga er her altså på 100 %. Innføringa av det færøyske ordlagings-suffikset gjør nok det etterfølgjande færøyske fleirtalssuffikset obligatorisk, dvs. at den avgjerande integreringa skjer trulig i ordlagings. Fleirtalsbøyinga av slike ord har i dialektane det tradisjonelle mønsteret med at endinga er *-ir* på alle øyane unntatt Nordøyane (medrekne Eysturoy), som har *-a*. Skriftmålet har *-ar*. (Weyhe 1996: 88). Resultatet ovafor viser at skriftmålsendinga er sterkt på offensiven – i alle fall i denne typen svar, som kan vere prega av at undersøkinga blir opplevd som ein korrektheitstest. Vi skal altså vere klare over at spontan tale kunne vist ei anna fordeling av fleirtalssuffikset.

M3. *Fleirtal*. Bøyingane i fleirtal av ord med ein stamme som er identisk med den vi kjenner frå engelsk, viser nokså skiftande mønster, som vi ser av tabell 2.

Ordet *harødisk-* er heilt ut tilpassa. Det kan kanskje tolkas slik at sisteledet i dette ordet fell saman med det tradisjonelle ordet *diskur*.

Også hankjønnsordet *drink-* er godt tilpassa færøysk bøying. Det får nokså mange belegg på det produktive suffikset *-ar*. Men ettersom ordstammen har ein utgang på kort vokal + velar nasal + velar, følgjer mange informantar det tradisjonelle fonotaktiske mønsteret med at ordet skal gå til subklassen med fleirtal på *-ir* (jf. *bonkur*, *sekkur*). Dette gamle mønsteret står altså så sterkt at denne bøyingssklassen får 39 % av belegga. Men nær ein tredel brukar engelsk *-s* i fleirtal, altså *drink.s*.

Tabell 2: Fleirtal av substantiv i maskulinum og femininum (M3)

	<i>barødisk-</i> (m.)		<i>drink-</i> (m.)		<i>airbag-</i> (f.)	
	%	N	%	N	%	N
-ar (tilp.)	100	32	21	7		
-ir (tilp.)			39	13	9	3
Både -ar og -ir (tilp.)			3	1		
-s (utal.)			30	10	50	16
- (andre)					34	11
Både -s og -0 (usikre)					6	2
Både -ar/-ir/-0 og -s (usikre)			6	2		
Ikkje svart	×	1	×		×	1
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

Hokjønnsordet *airbag* har derimot mest engelsk fleirtalsform. At 34 % av informantane her ikkje har noen ending, er overraskande, for eit hokjønnsord krev tradisjonelt ending i fleirtal. Dette er såleis verken direkte engelsk påverknad eller ei klar færøysk tilpassing. Er det færøysk -0 frå nøytrum som kjem inn her, er det etablert eit nytt morfologiske mønster.

Tabell 3: Fleirtal av substantiv i nøytrum (M3)

	<i>tip-</i> (n.)		<i>clue-</i> (n)		<i>mail-</i> (n.)	
	%	N	%	N	%	N
-ir (tilp.)	3	1			3	1
- (tilp.)	44	14	78	25	36	12
-s (utal.)	47	15	22	7	33	11
-ar (andre)					21	7
Både -s og -Ø (usikre)	6	2			3	1
Både -ar/-ir/- og -s (usikre)					3	1
Ikkje svart	×	1	×	1	×	
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

Innkjekjønnsordet *clue* har i fleste tilfella inga fleirtalsending, slik stordelen av einstavingsorda i innkjekjønnsord blir bøygd i færøysk. Dei andre belegga her er med -s, som eintydig representerer engelsk bøyging. Ordet *mail* har enda større prosent med engelsk -s, nemlig 33. Noe overraskande er det at 21 % har endinga -ar, som tradisjonelt ikkje høyrer heime i nøytrumsord. Det eine tilfellet med -ir ved *mail* er meir forståelig, for det fins frå før noen tilfelle med -ir i nøytrum. (Dessutan fins det eksempel på at *mail* blir brukt som hokjønnsord i færøysk.)

Det kan nemnas at *tip* og *drink* skårar nokså høgt med engelsk fleirtal, noe som kanskje kan koplars til at desse to orda trulig ofte blir brukt med kollektiv betydning. (Slike ord får i skandinavisk ofte s-en som ein del av ordstammen, jf. *eit tips*.) Men i testsetninga var bruken ikkje-kollektiv (dvs. med singular/spesifikk referanse i fleirtal), slik at den forklaringa er litt svekt her.

I tillegg til desse orda blei det også spurt etter *ironman* i fleirtal. Her svarar nesten alle med forma *ironmenninir* – som har kort e – dvs. med det færøyske sisteleddet bøygd i fleirtal. Eit par informantar finn ikkje fram til den bestemte forma og svarar med *ironmenn*, som er færøysk ubestemt fleirtalsform.

Totalt sett er vel halvparten av formene under denne fleirtalsvariabelen tilpassa færøysk bøyning. Dei engelske bøyningane med -r fins altså nokså ofte. Overraskande er det at informantane produserer fleirtalsformer utan ending og såleis bryt med både færøysk og engelsk bøyning.

4. *Samsvarsbøyning av adjektiv.* Adjektiva blei i spørjelista dels sett i predikativ posisjon, dels i attributiv, f.eks. slik:

Tær, sum spæla flogbólt fyri Føroyar, eru rættiliga _____ (*cool*)
 'Dei som spelar volleyball for Færøyan, er svært _____ (*cool*)'
 Marjun var í einum _____ kjóla í gjárkvøldið (*cool*)
 'Marjun gjekk i ein _____ kjole i gárkveld (*cool*)'
 Eg så fleiri _____ narkomanar (*clean*)
 'Eg såg fleire _____ narkomanar (*clean*)'

Her er det rettast å dele først opp etter syntaktisk posisjon, deretter ser vi i tabellen korleis kvart leksem oppfører seg i dei ymse bøyingsformene som blei testa.

Tabell 4: Samsvarsbøyning av adjektiv i predikativ posisjon (M4)

	<i>cool</i> (m. flt.)		<i>cool</i> (f. flt.)	
	%	N	%	N
<i>Færøysk samsvarbøyning (tilp.)</i>	63	17	70	19
<i>Inga samsvarbøyning (utal.)</i>	37	10	30	8
<i>Ikkje svart</i>	×	1	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	28

Tabell 5: Samsvarsbøyning av adjektiv i attributiv posisjon (M4)

	<i>cool</i> (m. eint. dat.)		<i>cool</i> (n. eint. nom.)		<i>clean</i> (flt. dativ)		<i>clean</i> (flt. mask. akk.)		<i>clean</i> (flt. mask. nom.)	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>Færøysk samsvarbøyning (tilp.)</i>	76	19	58	14	96	26	100	27	73	25
<i>Inga samsvar-bøyning (utal.)</i>	24	6	42	10	4	1	0	0	7	2
<i>Ikkje svart</i>	×	3	×	3	×	1	×	1	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	27	100	28	100	28	100	28

Resultatet er tydelig nok: Den tradisjonelle samsvarsbøyninga dominerer, og det gjeld i begge dei syntaktiske posisjonane. Men det er mulig å tolke tala slik at kravet om samsvar føles svakare i den predikative posisjonen, der altså avstanden er større til

det leddet adjektivet skal samsvare med. Elles ser det ut til at adjektivet *clean* viser meir samsvarsbøying enn *cool* der dei to kan jamførast, nemlig i attributiv funksjon. Det vil seie at ”viljen” til samsvarsbøying også er bunden til leksema.

(Ordet *fancy* skulle også brukast i denne testen, men det viste seg å vere for fremmdt for informantane, slik at svært få greidde å bestemme seg for ei form.)

7.1.2. Fonetiske variablar

Monoftongar

F1. Den trykketunge korte vokalen [ʌ], skriven *u* i engelsk, ligg som nemnt ikkje heilt nær noen tradisjonell færøysk vokal, og derfor kunne han tenkast å bli assosiert til ulike færøyske monoftongar. I eldre færøyske ord har han oftast fått tilpassing til *u*, som i *trupul* og *punkari*, men *ø* fins òg: *bøffil*. I ordet *truck* i denne granskinga viste det seg også at alle informantane brukte ein færøysk vokal: Dei aller fleste (30) brukte [ʊ] (dvs. *u* i skriftmålet), ein brukte [ɔ] (dvs. *o* eller *á* i skriftmålet) og to begge uttalemåtene. Dermed tilpassar alle informantane dette ordet med å bruke ein eller annan færøysk vokal.

F2. Den trykklette utgangen [ən] i engelske overfører færøyingane til [ɔn] i sitt mål, slik at *badminton* og *common sense* får svært nær bokstavrett uttale. Dette gjeld alle informantane i testordet *badminton* (men 8 manglar vi opplysningar frå). I *common sense* er det tre informantar med den engelske ordutgangen. Likevel må ein kunne seie at det tradisjonelle mønsteret står altså svært fast, og det er engelsk stavemåte som er utgangspunktet for færøysk uttale i dette tilfellet ettersom færøysk fonologi tillèt begge desse to trykklette stavingane.

Tabell 6: Trykklett utgang på *-on* (F2)

	<i>badminton</i>		<i>common sense</i>	
	%	N	%	N
<i>-ɔn (tilpassa)</i>	100	25	91	29
<i>-ən (nøytral)</i>	0	0	9	3
<i>Ikkeje svart</i>	×	8	×	1
<i>Sum</i>	100	33	100	33

Diftongar

F3. Skriven *ai* med den engelske uttalen [ei] blir unntaksløst uttalt som [ei] i færøysk i det eine testordet *mail* i denne undersøkinga. Det høver godt inn i færøysk fonologi, som har denne diftongen frå før (for den skrivne diftongen *ey*); derfor må dette reknast som ein nøytral vokal. Her ser vi at det ikkje er den bokstavtrugne uttalen som blir brukt. (Den, dvs. uttalen [ai], ville også ha falle saman med ein tradisjonell diftong i færøysk, nemlig den som i skrift er gjengitt som *ei*.) Den spontant nasjonaliserte skrivemåten av testordet i færøysk er *meyl*, som nettopp avspeglar integreringa i språket. I motsetning til det vi såg under førre variabelen, er det engelsk uttale her som styrer valet av færøyske diftong.

F4. *Skriven oa/ow uttalt på engelsk som [əu].* Resultat i dei tre testorda viser dette resultatet:

Tabell 7: Engelsk oa /ow [əu] (F4)

	<i>toaster</i>		<i>coach</i>		<i>know-(how)</i>	
	%	N	%	N	%	N
<i>əu (tilp.)</i>	100	28	97	29	97	31
<i>eu (nøytr.)</i>			3	1	3	1
<i>Ikkje svart</i>	×		×	3	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	33	100	33

Diftongen [əu:] er vanlig i færøysk og står for skrivemåten *ó* når den blir uttalt som lang, dvs. i utlyd og framom enkelkonsonant (og dessutan framom noen bestemte konsonantgrupper). Første diftongen i *knowhow* føyer seg godt inn i det fonotaktiske mønsteret i færøysk, særleg om vi tolkar ordet som samansett (for da kan *h*-en vere initialkonsonant i andreleddet). Ein del av informantane er frå Vágur, der den lokale uttalen av den tradisjonelle diftongen er [eu:]. Nesten alle dei brukar likevel i desse orda [əu:], dvs. den diftongen som stordelen av Færøyane har. Dei føyer seg altså etter den dominerande færøyske uttalen nettopp i desse orda frå engelsk. (Diftongen [əu:] fins òg i tradisjonell dialekt på Vágur, men da bare framom *a*, slik som i uttalen av f.eks. *fáa* 'få'.)

Ordet *coach* skulle falle godt inn i dette tradisjonelle fonotaktiske mønsteret når det gjeld vokalkvantiteten, for *tj* [tʃ] har lang vokal framom seg, jf. *vija*. Men å ha denne affrikaten i utlyd er fremmdt i heimlige ord. *Toaster* er fonotaktisk problematisk ettersom *st* krev kort vokal framom seg, og da skulle tradisjonell færøysk fonologi krevje uttalen [ø] eller [ɔ], alt etter kva dialekt ein har utgangspunkt i. Den lange diftongen her – som altså får 100 % oppslutning hos informantane – styrker dermed eit nokså nytt drag i færøysk fonologi. Ettersom ordet har denne uttalen heilt unntakslaut, ser vi her korleis engelskpåverknaden endrar det fonotaktiske mønsteret.

F5. *Skriven ow uttalt [au] på engelsk* blei testa i sistestavinga av *knowhow*, og uttalen er i stor grad som i engelsk. Denne diftongen fins òg i færøysk når *av* står framom konsonant, men ikkje i utlyd, slik at han skiapar her eit tradisjonelt fonotaktisk mønster.

Tabell 8: Engelsk ow [au] (F5)

	<i>Diftongen i sistestavinga i (know-)how</i>	
	%	N
<i>eu (tilp.)</i>	5	1
<i>au (nøytral)</i>	95	20
<i>Ikkje svart</i>	×	12
<i>Sum</i>	100	33

Konsonantar

F6. *Engelsk versus færøyske r-uttale.* Ein reknar med at den færøyske r-en var uttalt som trill før, men den dominerande uttalen i dag er frikativ og alveolar, mens den engelske er approximant og ligg litt lenger bak som postalveolar [ɹ] – den amerikanske kan òg vere retrofleks [ɹ̥]. Det er noe uvisst kor gammal denne færøyske frikative uttalen er. Poulsen (1989: 54) reknar uttalen som nokså ny og nemner at platevendarane, som brukar mye amerikansk uttale, har påverka færøysk: ”[D]et går især ud over udtalen av r, der er blevet mere frikativ eller likvid end tidligere, da det var mere ’rullet’”. Men den frikative er òg belagt hos folk fødd på 1800-talet (Petersen 1996 og Petersen 2005). Såleis er det nok vanskelig å påvise at den frikative r-en skal vere påverka av engelsk. Til det er han for gammal, og i denne granskinga må han reknast som heimlig/tradisjonell.

I færøysk fins det òg ein tendens til at r-en får ein retrofleks uttale. Det kan til tider vere vanskelig å skilje klårt mellom ein alveolar og ein retrofleks uttale, for her er gradsovergangar. Men i åtte realiseringar i dei totalt 99 registreringane (dvs. dei tre orda *rap*, *rock* og *aerobic* uttalt av 33 informantar) er uttalen klårt retrofleks – og såleis meir lik ein amerikansk uttale. Dei åtte realiseringane står i desse tre orda initialt og intervokalisk, dvs. der engelsk òg har uttalt r, og vi kan slik sett ikkje sjå bort frå påverknad. Men slik kan uttalen vere også i heimlege ord, slik at vi her bør gruppere denne uttalen som nøytral. Dermed har vi 8 nøytrale uttalar.

Distribusjonen av r-en i importord er elles generelt uengelsk (med standard-engelsk som utgangspunkt). Han blir såleis uttalt konsekvent i ordutgangen *-er* i ord som *toaster*. Dessutan blir han uttalt ustemt framom ustemt konsonant, som i f.eks. *charter*. Samla blir tilfella av tilpassa r i alle dei 8 testorda i alt 256.

F7. *Prevokalisk w på engelsk mot færøysk v.* Her dominerer den tilpassa færøyske v-uttalen sterkt, som vist i tabellen nedafor.

Tabell 9: Engelsk w (F7)

	<i>walkman</i>		<i>windsurfing</i>		<i>twist</i>	
	%	N	%	N	%	N
v (tilp.)	85	28	82	27	89	25
w (ital.)	15	5	18	6	7	2
Begge (usikere)					4	1
Ikkeje svart	×		×		×	5
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

F8. *Engelsk [θ] mot færøyske [t].* Bare éin informant brukar den engelske initial-konsonanten i varenamnet *Thousand islands* (som kanskje ikkje har status som appellativ).

F9. *Dei engelske affrikatane [tʃ, dʒ].* Her blir dei engelske affrikatane uttalt konsekvent som færøyske affrikatar, dvs. som [tʃ̥, dʒ̥], i tilfella der dei blir uttalt som affrikat. Og det blir dei aller oftast; for *image*, *homepage* og *job* gjeld det i 100 %. Affrikatar står bare prevokalisk i tradisjonelle færøyske ord og svarar til skrivemåtar med *g*, *gj* og *dj*: *gera*, *gjarna* og *djarvur* 'gjøre, gjerne, djerv/modig'. Det vil seie at denne lyden får ny

distribusjon når han blir brukt i ord som *image*, *homepage* og *badge*, for her kjem han i utlyd.

I noen tilfelle blir engelsk [tʃ, dʒ] gjengitt som frikativ, og dei viser vi i tabellane nedafor. Samla er desse tilfella så fåe at vi ikkje kan tolke mye inn i dei, kanskje ikkje anna enn ei viss usikkerheit pga. at orda er nokså ”fremmede”.

Tabell 10: Engelsk ustemt affrikat (F9)

	<i>charter</i>		<i>chips</i>	
	%	N	%	N
$\overline{c\check{c}}$ (tilp.)	85	28	85	28
\int (tilp.)	9	3	15	5
Begge (tilp.)	3	1		
<i>Sum</i>	100	32	100	33

Tabell 11: Engelsk stemt affrikat (F9)

	<i>badge</i>		<i>jetlag</i>	
	%	N	%	N
$\overline{j\check{j}}$ (tilp.)	94	31	85	28
<i>j</i> (tilp.)	6	2	15	5
<i>Ikkje svart</i>	×		×	
<i>Sum</i>	100	33	100	33

7.1.3. Oppsummering

Vi har nå sett på skåringane på dei ymse variantane av orda som er med i granskinga. Det er også interessant å prøve å sjå etter ein samla tendens i materialet. Å lage eit kvantifisert uttrykk for f.eks. tilpassingstendensen i eit språk, er ei svært vanskelig oppgåve, for da må ein m.a. finne ein valid måte å måle vekta som enkeltvariablane skal ha innafør totalsystemet i språket. Det skal vi ikkje her. Men pga. at denne granskinga går inn i det nordiske jamføringsprosjektet, er ei kvantifisering ønskelig og mulig ved at vi avgrensar oss til dei variablane og orda vi har valt ut til testen. Når dei da også i så stor grad er identiske i dei sju språksamfunna, kan dei brukas til jamføring. Det vil seie at tabellane nedafor gir mest meining i den nordiske jamføringa, og der er det rangen og forholdet mellom språksamfunna som er det vi kan lese ut av tale. Når ein skal lese noe ut av størrelsen på tala, må ein altså vere klar over at måten vi har sett saman variabelsettet på, har stor innverknad på akkurat det, og dvs. at størrelsen på tala ikkje må lesas som eit valid uttrykk for tendensen eller ”krafta” i tilnærning eller ikkje-tilnærning.

Utrekninga nedafor er laga slik at kvar variabel verkar like mye inn på snittprosenten vi reknar oss fram til. Innafor kvar variabel bygger prosenttalet på alle avgitte svar på alle dei aktuelle spørsmåla som er brukt i testen. Tabellane 12 og 13 summerer opp opplysningane i tekst og tabellar under punkta 7.1.1. og 7.1.2.

Tabell 12: Oppsummering for dei morfologiske variablane

Usikre gjeld tilfella der informanten brukar to av alternativa utalandsk, nøytral og tilpassa
Ver merksam på at skyggelegginga i tab. 12 og 13 skal tydeleggjere linjene og gjeld ikkje tilpassa form

	Utalandsk				Usikre %	Tabell- nummer
	Tilpassa %	Nøytral %	morfologi %	Andre %		
<i>M1 Verbalsubst.</i>	14	41	38	0	6	1
<i>M2 Nom. ag.</i>	100	0	0	0	0	
<i>M3 Flt. subst.</i>	56	0	30	9	4	2 og 3
<i>M4 Samsvarb.eint. og flt.</i>	80	0	20	0	0	4 og 5
<i>Snitt</i>	63	10	22	2	3	

Tendensen i dei morfologiske variablane er at tilpassinga ser ut til å vere svært sterk, for gjennomsnittsprosenten er over tre gonger høgre enn for utalandsk morfologi. Og ikkje uventa er prosenttalet for nøytrale former nokså lite, noe som sjølvstakt kjem av at det ikkje er samanfallande allomorfar mellom færøysk og utalandsk her. Det prosenttalet som står i tabellen, altså 8, kjem heilt ut av den danske påverknaden med *ning*-former i nomen actionis.

Tabell 13: Oppsummering for dei fonetiske variablane

Usikre gjeld tilfella der informanten brukar to av alternativa utalandsk, nøytral og tilpassa
Ver merksam på at skyggelegginga i tab. 12 og 13 skal tydeleggjere linjene og gjeld ikkje tilpassa form

	Utalandsk				Usikre %	Tabell- nummer
	Tilpassa %	Nøytral %	fonetikk %	Andre %		
<i>F1 Eng. [ʌ]</i>	100	0	0	0	0	
<i>F2 Eng. [əŋ]</i>	95	5	0	0	0	6
<i>F3 Eng. [ei]</i>	0	100	0	0	0	
<i>F4 Eng. [əu]</i>	98	2	0	0	0	7
<i>F5 Eng. [au]</i>	5	95	0	0	0	8
<i>F6 Eng. r</i>	97	3	0	0	0	
<i>F7 Eng. w</i>	85	0	14	0	1	9
<i>F8 Eng. th</i>	97	0	3	0	0	
<i>F9 Eng. affr.</i>	100	0	0	0	0	10 og 11
<i>Snitt</i>	75	23	2	0	0	

I dei fonologiske variablane blir tilpassingsprosenten (75) enda høgare, og den utalandske (2) svært liten. Det er eit resultat som ein slett ikkje kunne vente ut frå den funksjonelle forskjellen på fonologi og morfologi som ligg i at dei fonologiske einingane er bare *meningskijfande*, mens dei morfologiske i tillegg er *meningsberande*.

7.2. Resultat etter alder på orda

Vi har inga nyordbok for færøysk, og dermed blir det nokså usikker aldersbestemming av orda. Å avgjere alderen ut frå ”den historiske språkkjensla” er litt dristig, og dermed har vi komme til at det kan vere sikrere og mindre subjektivt å bruke skandinavisk eller særleg dansk tidfesting av nyorda. Om ikkje året for første-førekost er det same i færøysk, er det ein viss sjanse for at tidspunktet, og i alle fall det relative tidspunktet orda imellom, ikkje er så avvikande, ettersom dansk kanskje har vore viktigaste innfallsporten for desse importorda i færøysk. Men vi er klar over at dette har svake sider, for eit ord som *fancy*, som er velkjent i skandinavisk frå 1970-talet, viste seg å ikkje vere gangbart hos dei færøyske informantane. Men med slike atterhald brukar vi den nemnte dateringsmåten, bygger på *Nye ord i dansk* (Jarvad 1999), *Anglismeordboka* (Graedler & Johansson 1997) og *Norsk riksmålsordbok V-VI* (Noreng 1995) og kjem til denne inndelinga:

Ord eldre enn frå 1945: *manager, job, truck, drink, tip, badminton*

Ord frå 1945 til 1970: *common sense, image, knowhow, walkman, cool, rock, workshop, charter, twist*

Ord eldre enn frå og med 1970 til 1990: *toaster, aerobic, airbag, backing, hardisk, windsurfing, badge, clean, burger, thousand islands, rap, jetlag, ironman*

Yngre enn 1990: *downloading, homepage, mail, coach*

Dermed kan vi stille opp tabellen nedafør for resultatata frå den morfologiske testen. Her har vi rekna ut gjennomsnitt for alle testorda. (Vi held ordformer med suffikset *-ning* utafør av grunnar som er nemnt ovafor.)

Tabell 14: Morfologi etter alder på orda – i prosent

	Før 1945	1945–1969	1970–1989	1990–
<i>Tilpassa form</i>	55	67	71	39
<i>Nøytral form</i>	0	0	0	0
<i>Utalandsk form</i>	39	33	21	33
<i>Usikre</i>	6	0	1	3

Resultata frå dei fonetiske testane er slik:

Tabell 15: Fonetisk etter alder på orda – i prosent

	Før 1945	1945–1969	1970–1989	1990–
<i>Tilpassa form</i>	100	87	92	97
<i>Nøytral form</i>	0	2	0	52
<i>Utalandsk form</i>	0	7	5	2
<i>Usikre</i>	0	1	0	0
<i>Andre</i>	0	2	3	0

Ein kunne her ha tenkt seg at dei eldste importorda er mest tilpassa ettersom dei har hatt lengst tid på seg til å lage seg mest etter tradisjonell færøysk. Ut frå det kunne ein også ha venta at dei nyaste orda blir veltilpassa om eit par generasjonar. Men dei to tabellane ovafor viser ikkje noe slikt klart mønster, og heller ikkje noe anna mønster. Ei forklaring på det kan vere at eit språk kan "leve med" lite tilpassa ord i lengre tid, og at tilfella av tilpassing må forklarast meir ut frå f.eks. språkstrukturelle faktorar. Men det kan også vere at det materialet vi her har brukt, er for lite representativt; i noen kategoriar er det klart for lite. Resultatet er i alle fall litt overraskande.

7.3. Resultat etter bakgrunnsvariablar

Når vi fordeler informantane på dei ymse bakgrunnsvariablane, skal vi kunne sjå om det er tendensar til at visse sosiale grupperingar er dei mest leiande i å bruke ikkje-tilpassa form på importorda. Nedafor har vi rekna ut gjennomsnittsprøsent på tilpassa form for alle variablane for å sjå om det fins tendensar i totalmaterialet, dvs. på tvers av dei underkategoriane av variablar som er brukt i 6.1.

Det er vanlig å rekne med at dei yngre har mest ikkje-tilpassa ordformer, og at dei eldre er meir konsekvente i å bruke tilpassa former. Slikt kunne ha med utdanning og moderne reisemønster å gjøre. Resultata i tabellen nedafor – som altså tar med bare prosenttalet for tilpassing – viser nok at det kan vere ein slik tendens i det færøyske materialet, for dei over 41 år har ein tilpassingsprøsent på 84. Dei to gruppene under viser så liten forskjell seg imellom at vi bør i praksis seie dei står likt. Forskjellen på 3–4 % til eldste gruppa er overraskande liten, men trulig slik at vi kan ta omsyn til han ettersom det her er tale om eit snitt på svært mange variablar.

Informantane i denne færøyske granskinga er jamt over unge (spreiinga er frå 15 til 56 år), og resultatet ville kanskje sjå annleis ut og vere tydeligare om vi hadde ei større gruppe over 50 eller 60 år å studere.

Tabell 16: Tilpassing samla etter alder på informantane

	<i>Under 25 år (13 inf.)</i>	<i>26–40 år (11 inf.)</i>	<i>41 år – (9 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	81	80	84

Det er ikkje på førehand så opplagt kva kjønn som tilpassar importorda mest. Jamt over brukar det å vere småe språklige forskjellar på kjønna i dei nordiske samfunna. Det var det også i meiningsmålinga frå Færøyan (jf. Jacobsen 2005), som målte bruken av importorda (*mail*, *bodyguard* og *design*). Der var bare ei "antydning" om at kvinner brukar meir dei færøyske variantane. Det same må ein seie om resultatet i tabellen nedafor òg (altså ei "antydning" i same retninga), for tala er så like at ein ikkje kan legge særlig vekt på dei.

Tabell 17: Tilpassing samla etter kjønn på informantane

	<i>Kvinner (15 inf.)</i>	<i>Menn (18 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	82	80

Fordelinga av informantar på livsstilskategoriene er ikkje blitt fullgod. Det i seg sjølv gjør at ein skal vere varsam med å tolke mye inn i tala. Dessutan er vel her også det mest slåande resultatet at tala er så jamne at det er vanskelig å sjå at denne livsstilsinndelinga viser relevans for uttalen. Det einaste vi kan føre vidare ut frå tabellen nedafor er eit spørsmål om folk i tenestekapande verksemdar (her C) tilpassar meir enn andre. (De ville i så fall gå imot det ein gjerne ventar i utgangspunktet.) Meir kan vi ikkje bruke desse tala til.

Tabell 18: Tilpassing samla etter livsstil åt informantane

	<i>A (2 inf.)</i>	<i>B</i>	<i>C (14 inf.)</i>	<i>D (6 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	76		83	80

Utdanningsvariabelen skulle kunne avspegle ulike nivå i kunnskapar og meistring av engelsk. Den faktoren kunne så tenkas å verke inn på uttalen av desse orda slik at uttalen var mindre tilpassa færøysk hos dei med høgare utdanning. Men det er samtidig ikkje opplagt at det skal vere ein slik samanheng, for uttalepraksisen er jo også avhengig av ein motivasjon til f.eks. å skilje mellom dei to språka.

Resultata i tabellen nedafor kan ikkje tilleggas vekt, for forskjellane er for småe. Men vi kan legge merke til at retninga i forskjellane er motsett av det som var antyda ovafor, og dermed fins det i alle fall inga støtte her for at større kunnskapar i engelsk gir mindre tilpassa uttale i færøysk.

Tabell 19: Tilpassing samla etter kor lang utdanning informantane har

	<i>Bare grunnskole (14 inf.)</i>	<i>Vidaregåande skole (11 inf.)</i>	<i>Høgskoleutdanning (8 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	80	82	82

Ein stor del av færøyingane har opphald utalands, særlig gjeld det i samband med skolegang eller kortare arbeidsopphald. Av informantane i denne granskinga er det ingen som har budd i engelsktalande land, derimot har 9 hatt bustad i Danmark for ein periode. I alt 16 av dei 33 har ikkje budd utalands.

Vi kunne ha venta at eit utalandsopphaldet skulle skape ein positivitet til engelsk uttale som uttrykk for ei meir positiv holdning til kontakt utover. Men når vi kontrasterer informantane med eit danmarksopphald med dei som alltid har budd på Færøyane, som vi gjør i tabell 20, ser vi at det ikkje gir språklege utslag.

Tabell 20: Tilpassing samla etter tid i utlandet

	<i>Budd i Danmark (9 inf.)</i>	<i>Ikkje budd ute (16 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	81	81

Etter denne analysen på grunnlag av dei sosiale bakgrunnsvariablane er faktisk det mest slåande resultatet at det er så stor likskap mellom alle gruppene, same

korleis vi deler inn. Det er ingen forskjell som er overtydande og klår. Dette er i seg sjølv eit svært interessant resultat, for homogeniteten kan vere eit særdrag ved samfunnet. Einaste forskjellen vi kan ta med vidare, er at eldste informantane ser ut til å ha noe meir tilpassing.

8. Konklusjon

I det færøyske materialet om tilpassing av moderne importord i morsmålet er det nokså mange ulike mønster. Men sosiale mønster (dvs. på bakgrunnsvariablane) finn vi nesten ikkje, og dét er eit viktig resultat. Det vil seie at forskjellane må sosiologisk sett tolkas som individuelle forskjellar.

Materialet gir heller ikkje klårt grunnlag for å seie at høg alder på importorda aukar tilpassingsgraden. Men vi nemnte ovafor at det er lansert færøysk skrivemåte for ein del av testorda: *rokkekur*, *trukkekur*, *harødiskur*, *vindsurfari*, *twist* og *burgari*. For tre av dei seks orda er tilpassinga 100 %. Men her kan samanhengen heller vere at den sterke tilpassinga er nettopp grunnen til den foreslått skrivemåten.

Dei forskjellane som faktisk viser mønster, har med språkstrukturen å gjøere. I morfologien er det blant dei testa variablane bare nomen agentis-suffikset som viser full tilpassing. Verbalsubstantiva for nomen actionis dominerer nok med det færøyske suffikset *-ing*, men den morfofonologiske regelen om palatalisering framom dette suffikset står ikkje sterkt. Tradisjonell færøysk fleirtalsbøying er heller ikkje botnsolid; her kan det vere på veg inn nye bøyingsklassar i den færøyske grammatikken. Ein skal heller ikkje sjå bort frå at det vil etablere seg ein subklasse av importerte adjektiv som ikkje treng følgje kravet om samsvarsbøying i predikativ posisjon. Bøyingane ser ut til lettast å følgje tradisjonelt mønster når ordet inneheld eit element som kan kjennas igjen frå heimlige ord, som i *harødiskur* (*harødisk*) og ord som har fått suffikset *-ari*.

Vokalar og diftongar tilpassar seg stort sett tradisjonelle færøyske lydar. At færøysk har så mange diftongar i utgangspunktet, gir språket "visse fordelar". Det er også slik at dei færøyske konsonantuttalane blir brukt i all hovudsak.

Den største fonologiske endringa som importorda fører med seg i færøysk, gjeld distribusjonen/fonotaksen. Det slåande er at det ikkje ser ut til å vere "motstand" mot å ta inn affrikatane i utlyd, dvs. i ein posisjon desse lydane ikkje står i i arveord. Lang diftong framom konsonantgruppe ser også ut til å bli akseptert (jf. *toaster*), og vil ein rekne det inn i eit nytt færøysk fonologisk system, kompliserer det det tradisjonelle fonologiske systemet der vokallengd og dermed vokalvariant var eintydig gitt av konsonantomgivnadane.

Samla sett kan ein seie at den fonetiske (ev. fonologiske) tilpassinga er større enn den morfologiske. Men dei moderne engelske importorda kan komme til å endre færøysk språk på begge desse grammatiske nivåa.

Referansar

- Graedler, Anne-Line & Stig Johansson. 1997. *Anglismeordboka*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, Jógvan í Lon. 2004. I: Helge Sandøy & Jan-Ola Östman, "Det främmande" i nordiske språkpolitik. *Om normering av utländska ord* (Moderne importord i språka i Norden 2), s. 71–106. Oslo: Novus.
- Jacobsen, Jógvan í Lon. 2005. Færøerne. I: Tore Kristiansen & Lars S. Vikør, *Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmáling* (Moderne importord i språka i Norden 4), s. 40–60. Oslo: Novus.
- Jarvad, Pia. 1999. *Nye ord i dansk. Ordbog over nye ord i dansk*. København: Gyldendal.
- Jóansson, Tórður. 1997. *English loanwords in Faroese*. Tórshavn: Fannir.
- Noreng, Harald. 1995. *Norske riksmålsordbok V-VI*. Oslo: Aschehoug.
- Petersen, Hjalmar P. 1995a. *Donsk-føroysk orðabók*. Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag.
- Petersen, Hjalmar P. 1995b. Innlænt orð í føroyskum. I: *Málting* 13, s. 2–8.
- Petersen, Hjalmar P. 1996. Vágamálføri. I: *Fróðskaparrit* 44, s. 5–21.
- Petersen, Hjalmar P. 2005. Frændur-I. I: *Fróðskaparrit* 53, s. 6–12.
- Poulsen, Jóhan Hendrik W. 1989. Engelsk påvirkning på færøsk. I: *Språk i Norden*, s. 47–66.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Cappelen.
- Selback, Bente. 2007. Færøysk. I: Bente Selback & Helge Sandøy (red.), *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jansføring av påverknaðen i orðforráðet i sju spráksamfunn* (Moderne importord i språka i Norden 3), s. 37–48. Oslo: Novus.
- Simonsen, Hanna & Helge Sandøy. 2008. Om tilpasning af importord i det færøske skriftsprog. I: Helge Omdal (red.), *Utenlandsk eller heimlig skrivemåte*. [Foreløpig tittel.] (Moderne importord i språka i Norden 7.) Oslo: Novus.
- Weyhe, Eivind. 1996. Bendingarmunur í føroyskum málførum. I: *Íslenskt mál og almenn málfraði* 18, s. 71–118.